

Árapályövi viharüledékek az Erdélyi-medence késő eocénjében Kolozsvár környékén

Kovács J. Szilamér
(ELTE Őslénytani Tsz.)

Az erdélyi-medence paleogén üledéksorát a kontinentális és tengeri összletek, a már KOCH (1894) által felismert váltakozása jellemzi. Ez az üledéksor tehát bimodális jellegű, amit PROUST & HOSU (1996) olyan éhező-túltöltött (underfilled-overfilled) medencefeltöltődési stádiumokkal magyaráz, amelyek lemezenbelüli tektonikai deformációk eredményeképpen jöttek létre, nevezetesen egy flexurális előtér medencében.

Ez alkalommal a második paleogén éhező medenceállapot, egy vegyes (karbonátos-sziliciklasztitos) környezetében lerakódott rétegsora képezte tanulmányaink tárgyát. A vizsgált üledéksor egy új, Kolozsvár melléki feltárásból származik. Litosztratigráfiailag az Erdélyi Paleogén Medence *Türei Formációcsoportjának* (Grupul de Turea), *Kolozsvári Mészkö Formációjába* (Calcarul de Cluj) tartozik. Szekvenciarétegtanilag a második erdélyi paleogén tengeri ciklus transzgresszív rendszeregységbe soroljuk.

Előadásunkban, egy fáciesmodellt kísérünk meg felállítani az említett üledékek feltáráspan, fényezett kézi példányokon és vékonycsiszolatokban észlelt szedimentológiai bélyegek alapján. A vékonycsiszolatban határozható, valamint a H₂O₂-os iszapolással kinyert őslénytársulások kvalitatív (paleobatimetria és paleoszalinitás) illetve kvantitatív elemzése hipotézisünket támogatja.

A rétegsorban a következő fáciestípusok ismétlődnek:

A 0,5-1m vastag, keresztrétegzett, helyenként amalgamált ooidos grainstone padokat egy árapályövi csatorna homokdűnéi alkotják.

Erre, 10-20 cm vastag, ostracoda és üvegvázu kisforaminifera tartalmú, párhuzamos rétegzettséggel, majd kis szögű keresztrétegzettséggel (hummocky cross stratification) jellemezhető mészüledékek rakódtak le. Ezeket a viharesemények nyomán túltöltött lagúna, felső lamináris vízfolyás tartományban kiáramló víztömegei hozzák létre és *proximális tempesztitek* elemeként értelmezzük.

A harmadik jelentősebb fácies típus a viharcsend időszakokban az előző üledékekre lerakódó, általában 40cm vastag zöld agyag. E fáciesen

belül 2-4 cm vastag apró kagylós, esetenként briozoás biohorizontokat is észleltünk. A kitölthető tér (akkomodáció) időbeni növekedése, vagyis a fáciesek part felé való eltolódása mellett, ezt a fáciest *disztális tempesztitekként* magyarázzuk.

A viharesemények hidrodinamikája okozta *autociklikusságot*¹ tehát a partközeli és parttávoli üledékekben egyaránt megfigyelhetjük. Továbbá, feltárásunk szép például szolgál az egymástól függetlenül zajló autociklikus és *allociklikus*² események rétegsorban rögzített ismérveinek egymásra tevődésére is.

¹ lokális, a rendszerhez tartozó tényező okozta ciklikusság

²tektonikai, eusztatikus stb. eredetű, rendszeren kívüli tényező meghatározta ciklikusság